

Meistraat, Dessel

Programma van Maatregelen

Auteur:

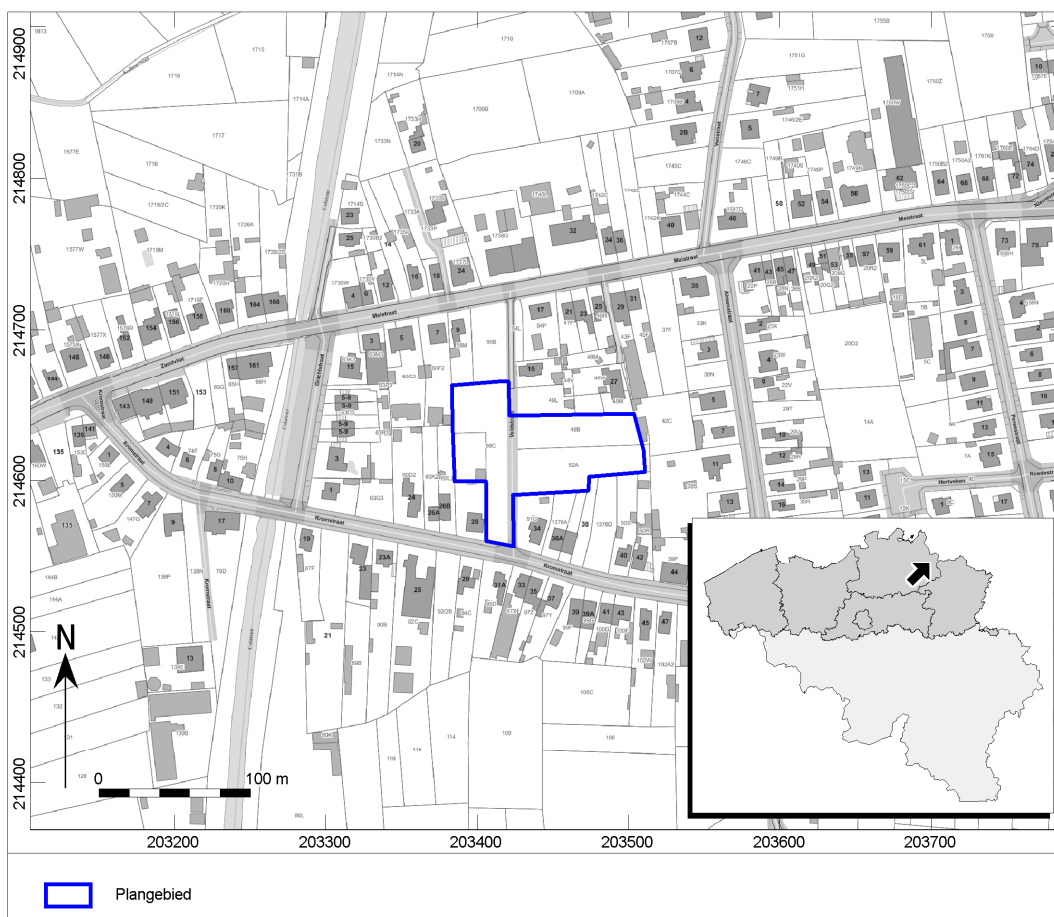
T. Van Mierlo (veldwerkleidster)

Autorisatie:

X. J. F. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

1 Inleiding

In opdracht heeft het Vlaams Erfgoed Centrum in januari 2018 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Meistraat in Dessel (afb. 1). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen verkavelingsplannen.

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

2 Aanleiding van het onderzoek

Binnen het plangebied wordt een nieuwe verkaveling van 13 loten gepland. Voor gedetailleerde uitleg van de geplande werkzaamheden zie de archeologienota pagina 9 en 10.

3 Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Het plangebied is onbebouwd. Enkel in het noorden is centraal een beklinkerde weg gelegen. Deze weg, de Veldstraat, wordt omgeven door akker en grasland. Enkel in het zuidelijke gedeelte van het plangebied wordt een bebost gedeelte gezien. Het zuidwestelijke gedeelte van het plangebied is in gebruik als tuinzone. De huidige verstoring van de beklinkerde weg en in de tuinzone zijn niet gekend.

Binnen het plangebied wordt een nieuwe verkaveling en nieuw aan te leggen weg, gerealiseerd. De nieuwe weg zal een verstoring van circa 50cm –mv veroorzaken. Eveneens zal er riolering onder de weg aangelegd worden. Deze zal een variërende verstoring veroorzaken en aangesloten worden aan de riolering onder de bestaande weg gelegen ten zuiden van het plangebied. Er zal een groenzone van 1315m² aangelegd worden. Deze groenzone zal een minimale verstoring veroorzaken. De nieuwe kavels, 13 kavels, mogen onderkelderd worden. Verder is een garage en oprit toegestaan. Omdat de precieze verstoring nog niet gekend zijn, wordt er vanuit gegaan dat over het gehele plangebied de archeologische resten verstoord zullen worden.

Op basis van de aardwetenschappelijke gegevens is het mogelijk om te stellen dat in het plangebied fluviatiele afzettingen waarboven eolische afzettingen, voorkomen. De fluviatiele afzettingen uit het Tertiair zijn afkomstig van de Kleine Nete die het Kempisch plateau naar westelijke richting draineert. In de omgeving van het plangebied doorkruisen nog verschillende waterwegen van oost naar west. In het Quartair worden dekzanden afgezet. Het plangebied is niet gelegen in de Netevallei maar eerder op de uitloper van het oostelijk hoger gelegen gebied. De bodemkaart toont een matig droge zandbodem met een dikke antropogene humus A-horizont. De aanwezigheid van dit afgedekt pakket, kan mogelijk aanwezige sporen bewaard hebben. Het plangebied is op deze manier hoog en droog gelegen. De dichtst bijzijnde waterbron, Kolken Neet, is op circa 300m gelegen. Op deze manier kan gesteld worden dat het plangebied op een verdere afstand van water gelegen is, waardoor de kans kleiner is op archeologische resten daterend uit de Steentijd.

Op basis van de CAI zijn er enkel meldingen van CAI-locaties daterend uit de Bronstijd en de Late Middeleeuwen. Eveneens zijn er geen archeologische resten uit de Steentijd teruggevonden wat mogelijk zou kunnen bijdragen aan bovenstaande redenering dat de kans kleiner is op archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum. Het aantal archeologische onderzoeken is echter te beperkt om hier gefundeerd een uitspraak over te doen. De meldingen daterend uit de Bronstijd melden enkel Celtic Fields. Deze zijn eveneens meer ten noorden van het plangebied gelegen. Op basis van de DTM (lager dan het plangebied) en de bodemkaart (nattere gronden, typisch voor de Netevallei) kan gesteld worden dat deze meldingen eerder op de flanken van de Kleine Nete gelegen zijn. Verder zijn deze meldingen teruggevonden op basis van luchtfotografie en eveneens nooit verder onderzocht. De hypothese dat het om celtic fields gaat, is nog niet getoetst en daarmee onzeker. De meldingen daterend uit de Late Middeleeuwen zijn voornamelijk bewoningssporen. Op basis van de CAI kan opgemaakt worden dat mogelijk al vanaf de Bronstijd maar zeker in de Late Middeleeuwen het plangebied aantrekkelijk was voor bewoning. Op deze manier is er een middelhoge kans op archeologische resten vanaf het Neolithicum en een hoge kans voor archeologische resten vanaf de Late Middeleeuwen.

De historische kaarten tonen dat mogelijk in het noorden en het zuiden, gelegen aan de huidige en voorlopers van de wegen ten noorden en zuiden van het plangebied, gebouwen aanwezig waren. Het grootste gedeelte van het plangebied is echter onbebouwd gebleven. Dit gedeelte werd dan ook veelal gebruikt als akker-, gras- of weiland. Ten westen van het plangebied was de historische dorpskern gelegen. Omwille van de aanwezigheid van de historische wegen alsook de nabijheid van de historische dorpskern is er een kans op archeologische resten vanaf de 18de eeuw binnen het plangebied. Deze kans is zeker groot in het noorden en zuiden, palend aan de huidige wegen, van het plangebied.

4 Gemotiveerd advies over het al dan niet nemen van maatregelen

Voor het plangebied werd een bureauonderzoek uitgevoerd. Verder vooronderzoek zonder en met ingreep in de bodem is nog niet mogelijk omwille van juridische maatregelen. Daarom zal het programma van maatregelen ingediend worden volgens het uitgesteld traject. Er wordt voorgesteld om vervolgonderzoeken uit te voeren nadat de stedenbouwkundige vergunning ingediend is. Op basis van het bureauonderzoek is het mogelijk een archeologische verwachting op te stellen op basis van de ligging van het plangebied in het landschap, de landschappelijke kenmerken, het gebruik van kaartmateriaal en omringend archeologisch vondsten.

4.1 Volledigheid van het onderzoek

Op basis van het bureauonderzoek kan vastgesteld worden dat er een lage verwachting is voor archeologische resten daterend vanaf het Laat-Paleolithicum tot Neolithicum. Het plangebied bevat namelijk geen gunstige locatie. Verder bestaat de kans dat eventueel aanwezige archeologische resten niet meer intact zullen voorkomen door de agrarische activiteiten die plaatsgevonden hebben binnen het plangebied.

Archeologische resten daterend vanaf het Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen hebben een hogere kans op voorkomen omwille van de gunstige landschappelijk ligging. In het bijzonder is op basis van de CAI de verwachting iets hoger voor de metaaltijden op basis van de mogelijke aanwezigheid van Celtic Fields en voor de (Late) Middeleeuwen en later op basis van de nabijheid van het gehucht Witgoor. Op deze manier kan vastgesteld worden dat het gebied aantrekkelijk was voor bewoning.

De archeologische resten daterend vanaf de Nieuwe tijd hebben een lagere kans om voor te komen. Het plangebied is namelijk altijd onbebouwd geweest tot op de laatste topografische kaarten. Op basis van de kaarten kan echter wel gesteld worden dat de omgeving interessant was voor bewoning. Vanaf de Ferrariskaart is te zien dat het gebied bebouwing kende aan de twee wegen ten noorden en zuiden van het plangebied. Desondanks heeft het plangebied een lagere verwachting op basis van het kaartmateriaal.

Binnen het plangebied wordt een nieuwe verkaveling gepland met bijhorende weg. De verkaveling bevat 13 kavels variërend van 246m² tot 471m². De nieuwe weg zal een verstoring van circa 50cm –mv bevatten. Verder zullen er ook nog verschillende groenzones gemaakt worden. Deze zullen een minimale verstoring veroorzaken. De geplande werken tezamen zullen leiden tot een verstoring van het bodemarchief.

Binnen het plangebied is een archeologische verwachting voor resten vanaf het Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen. Omwille van deze reden wordt er een proefsleuvenonderzoek geadviseerd.

Landschappelijk booronderzoek is niet noodzakelijk. Enerzijds omdat op basis van de historische gegevens geen grootschalige verstoringen verwacht worden, die zouden kunnen leiden tot vrijgave van het terrein. Anderzijds omdat de verwachting op vondstconcentraties uit de Steentijd laag is.

Veldkartering wordt niet noodzakelijk geacht omdat met deze opsporingsmethode geen zicht verkregen kan worden op eventueel aanwezige sporenniveaus.

Vervolgens is geofysisch onderzoek geen goede methode voor het plangebied. Het plangebied is voor het grootste gedeelte onbebouwd geweest. Ook kunnen door dit onderzoek echter wel grondsporen en vergravingen aangetoond worden, maar deze methode is echter nog niet optimaal ontwikkeld en zal dus bijgevolg ook geen eenduidige resultaten bieden. Verder is het nauwkeurig geofysisch onderzoek zeer duur en zullen de kosten niet opwegen tegen de baten.

5 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

5.1 Administratieve gegevens

Uitgevoerde fasen binnen archeologienota:	Bureauonderzoek
Aanleiding:	Verkavelingsplannen
Locatie:	Meistraat
Plaats:	Witgoor
Gemeente:	Dessel
Provincie:	Antwerpen
Kadastrale gegevens:	Gemeente Dessel, Afdeling 1, Sectie E, Perceelnummers: 49B, 52A, 54L, 56B, 56C, 58K.
Diepte bodemverstoring	100cm –mv
Oppervlakte plangebied	7195m ² / 0,7ha
Coördinaten (<i>bounding box</i> ; <i>Lambertcoördinaten</i> (EPSG:31370))	203.383 / 214.556 203.447 / 214.638 203.511 / 214.665

5.2 Aanleiding van het onderzoek

Zie hoofdstuk 2.

5.3 Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Zie hoofdstuk 3.

5.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat er een archeologische verwachting is van resten uit perioden die zich kenmerken door een sporenniveau. Er dient bijgevolg een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden. Het proefsleuvenonderzoek leidt tot beantwoording van de volgende onderzoeksvragen:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding? Komt dit overeen met de vaststellingen uit het booronderzoek?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de gedeeltelijke afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

5.5 Onderzoekstechnieken en -methoden en -strategieën

Uit het bureauonderzoek blijkt dat een archeologische potentie bestaat op resten met een archeologisch sporenniveau. Dergelijke resten kunnen het best door middel van een proefsleuvenonderzoek onderzocht worden.

Om een betrouwbaar beeld te kunnen vormen van de aanwezige archeologie binnen het onderzoeksgebied, zal een oppervlakte van ongeveer 12,5% worden onderzocht door middel van proefsleuvenonderzoek. Er is gekozen voor dit percentage omdat op die manier genoeg oppervlakte onderzocht kan worden om een goede archeologische verwachting te bekomen van het plangebied. Het proefsleuvenonderzoek dient alleen om een beter grip te krijgen op de archeologische verwachting. Indien er archeologie aanwezig blijkt te zijn, dient een vervolg onderzoek plaats te vinden in de vorm van een vlakdekkende opgraving in de zones waar uit het proefsleuvenonderzoek archeologische resten aanwezig blijken te zijn.

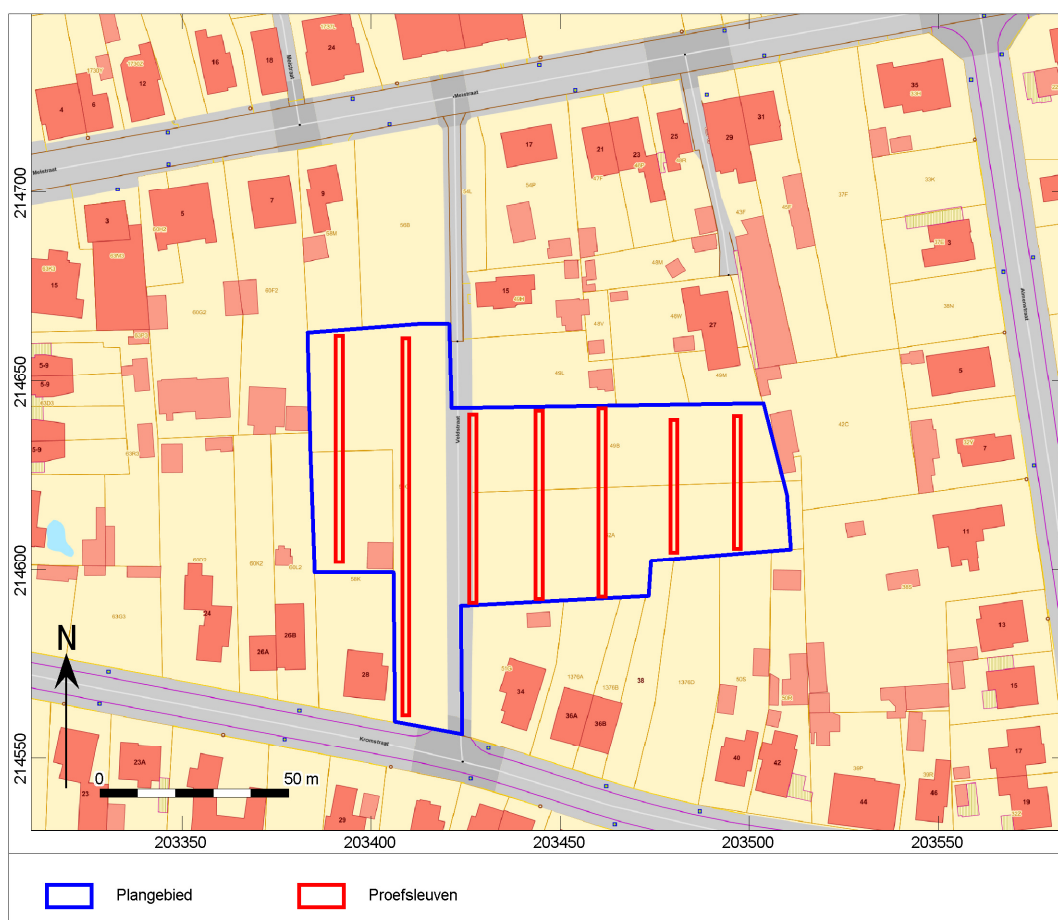
In totaal worden er zeven proefsleuven gepland. Deze sleuven hebben een verschillende afmeting. Één sleuf meet 2 x 60m, één sleuf meet 2 x 100m, drie sleuven meten 2 x 50 en twee sleuven hebben een afmeting van 2 x 35m. Ze hebben een noord-oost oriëntatie en beslaan een totale oppervlakte van 760m², wat overeenkomt met ongeveer 11% van het plangebied. Verder is er nog ruimte voor ongeveer 1,5% van het plangebied om extra kijkvensters te plaatsen waar nodig. De tussenafstand tussen de sleuven bedraagt ca. 15 m waardoor de sleuven maximaal gespreid worden.

De proefsleuven zullen worden uitgegraven tot op het eerste archeologisch leesbare niveau. De aanleg van kijkvensters is nodig om een spoor of een concentratie van sporen waarvan de interpretatie en de waardering niet onmiddellijk duidelijk is, beter te kunnen onderzoeken. Mogelijk kunnen deze ook een schijnbare afwezigheid van sporen aantonen. Kijkvensters worden, afgezien van hun ligging, afmeting en vorm, op dezelfde wijze als proefsleuven aangelegd.

Het proefsleuvenonderzoek zal als volgt worden uitgevoerd:

- Er zal worden gegraven met een graafmachine met gladde bak.
- Op alle locaties vindt het graven plaats op aansturing van een archeoloog.
- Bij het verdiepen worden vondsten per stratigrafische laag verzameld. Het vlak en stort wordt met een professionele metaaldetector systematisch en vlakdekkend onderzocht. De vulling uit de gecoupeerde sporen wordt ook nagezocht met de metaaldetector.
- Bij de aanleg van de vlakken wordt vondstmateriaal per stratigrafische eenheid of per spoor verzameld. Indien deze niet herkenbaar of aanwezig zijn, worden vondsten in vakken van 2 x 2 m verzameld. De verzamelstrategie kan al naar gelang de bevindingen worden aangepast.
- Indien sprake is van vondstconcentraties (crematies, concentraties scherven, vuursteen), worden deze als puntlocaties ingemeten. Metaalvondsten (uitgezonderd spijkers) worden eveneens als puntlocaties ingemeten.
- Vondsten worden zoveel mogelijk aan een spoor of laag toegewezen. Gesloten vondstcomplexen worden integraal verzameld. Stortvondsten worden indien mogelijk per sleuf verzameld en geregistreerd.
- Het te documenteren vlak wordt waar nodig geschaafd, gefotografeerd, ingekrast en direct digitaal ingemeten met een *robotic Total Station* (rTS). Met de rTS worden vlak- en maaiveldhoogtes digitaal ingemeten.
- Een representatief deel van de sporen wordt gecoupeerd voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.
- Alle antropogene sporen worden gefotografeerd, ingetekend (schaal 1:20) en beschreven. Waar mogelijk worden sporen bemonsterd voor natuurwetenschappelijk onderzoek.
- Er worden gedurende het veldwerk foto's gemaakt van de algemene situatie, de vlakken, de profielen, van grondsporen in het vlak en van de coupes. Voor publicitaire doeleinden en/of eventuele communicatie-uitingen worden geregeld actie- en sfeerfoto's gemaakt.
- Fragiele en/of belangwekkende vondsten worden op de plaats van aantreffen gefotografeerd alvorens gelicht te worden.

- Profielen en coupes worden schaal 1:20 getekend. De profielen zullen bij een eenduidig profiel gedocumenteerd worden door middel van profielkolommen. Indien de stratigrafische bodemopbouw complex is of sterk afwisselend is, zal een lengteprofiel worden gedocumenteerd. Op de profieltekeningen worden de TAW-hoogten gezet en tevens zal de hoogte van het opgravingsvlak aangegeven worden op de tekening. Bij grote profieltekeningen kan, na afstemming met de erkend archeoloog, een andere schaal worden gehanteerd.
- Bij het aantreffen van bijzondere archeologische resten wordt, indien nodig, een specialist geraadpleegd die, conform de Code van Goede Praktijk, deze archeologische resten verder onderzoekt en conserveert.
- Indien een proefsleuf niet volledig kan worden aangelegd zoals gepland als gevolg van hevige begroeiing of bebouwing, zal de proefsleuf op verantwoordelijkheid van de erkende archeoloog worden verplaatst of opgedeeld, waarbij de sleuf zo veel mogelijk zijn oorspronkelijke positie zal behouden.
- De grond wordt gestockeerd langs de werkputten. Daarbij wordt de bovengrond gescheiden gehouden van de andere grond. Na het documenteren en afwerken van de werkput wordt de grond terug gestort (in lagen van max. 50 cm) en aangereden.

Afb. 2. De proefsleuven gepland op het plangebied

Het onderzoek wordt uitgevoerd conform de bepalingen in de Code van Goede praktijk, specifiek zoals verwoord in hoofdstukken 8 en 12.

5.6 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen voorzien ten aanzien van de Code van Goede Praktijk. Indien tijdens het veldwerk blijkt dat een afwijking noodzakelijk is, dan wordt dit gemotiveerd beschreven in de nota.

5.7 Randvoorwaarden

Er worden geen randvoorwaarden voorzien.